

Andor könyvében lévő értékek mellett. A XVIII. századbeli magyarországi műtörténeti adatoknak valószínű kincsestára ez a három könyv, olyan munka, amelyért nem gáncoskodás, hanem hálás elismerés illeti a szerzőket.

Szentiványi Gyula.

Vincze József: Tékozló Magdolna. (Regény. Kaposvár.) A bűnbánó Magdolnáról szóló történet, mely az irodalmunkban újabbán divatos bibliai regények közé sorakozik, de nem annyira ezekkel, mint a múlt század negyvenes éveinek bibliai, vagy mint akkor nevezték, „szent történeti“ novelláival rokon. Az akkori írók nem tudták a biblia gazdag meseanyagát művészi formákba alakítani, hanem divatos francia romantikát erőszakoltak a bibliai történetekbe. Vincze regényétől azt várják, hogy a bűnös Magdolnának bűnbánó Magdolnává történt átváltozását rajzolja, azt a lelki folyamatot, mely a bűnös asszonyt Jézus lábához hajlítja. A szerző ehelyett egy kalandos mesét gondol ki, melyben Magdolna a jeruzsálemi főpap leánya s lelke a rómaiak ellen szőtt összeesküvésnek, Pontius Pilátus százados (a későbbi helytartó) pedig nyomozza ugyanezt az összeesküvést. Az emlékedett lelkű, okos és bátor honleánynak rajzolt Magdolna egyszerű futólagos látásra beleszeret a szép századosba és szemérmetlenül odadobja magát neki. Pilátus, akiben az érzélgős szerelmes különös módon egyesül a marcona római katonával, leleplezi és leveri a lázadó zsidókat. Magdolna szerelmi csalódása után mind mélyebbre süllyed s végre utcai leánnyá lesz. Közbe-közbe undorodik magától, hazája sorsán aggódik, majd gyermekei szeretete tör ki elemi erővel (s nekünk egészen váratlanul) apja iránt. Végre hall Jézus csodáiról s elmegy hozzá. „És a fehérpalástú isten-ember megbocsátotta a bűneit.“ Mindössze ennyit kapunk a gyönyörű bibliai jelenetből s ezzel vége is van a regénynek.

A szerző itt-ott megkísérlé lélekrajzzal elfogadhatóvá tenni meséjét, de sikertelenül. Alakjai üres bábok maradnak s nem tudnak érdekes emberekké válni. Általában az üresség hatását kelti az egész regény. Csupa külsőség: kalandok, színpadias jele-

netek, leírások, melyeknek nincsen igazi hangulatuk, jellemsablonok, sivár dialógusok. A szerző minden ihletét és tudását bibliai regényekből meríti, azért minden, amit ír, másolatnak tetszik, még pedig erőteljes másolatnak. Csupa kigondoltság, utánérzés, semmi élet. Legfeljebb némi elbeszélőügyességét dicsérhetjük. A regény tartalmilag igen gyakran, stílus dolgában pedig állandóan az irodalmi színvonal alatt marad. Ma már nem lehet így írni: „lelopja az élet az ő arcának is a rózsáit“, „nem lepte meg az emberi jellemvonásnak ez a bűzlő pocsolója“, „elnémított vágya valósággal orgiákat ül“, „a város lobogódíszét öltött“, „*leadja*, amit mondani akart“, „*tartsa* a száját“, „majd elintézi ő a dolgát“ stb. Ez nem irodalmi, hanem ponyva-stílus. Helyt 528 lapon keresztül olvasni szinte fizikai szenvedés.

Szinnyei Ferenc.

Két almanach. (Új Auróra. Szerkesztették dr. Jankovich Marcell és dr. Dobai János. Pozsony, 1925. — Pásztortűz Almanach. Szerkesztte dr. György Lajos. Kolozsvár, 1925.)

Elszakadt magyar területek küldik üzenetüket az egyetemes magyarságnak. Üzenik: élünk és álljuk a vártát!

Az Új Auróra régi ismerős: negyedik éve toborozza maga köré a Felvidék íróit, hogy egybekapcsolja őket a múlt nagy hagyományaival és a jelen szolgálatába állítsa tollukat. A multat évezben a százesztendő Jóka képviseli, akit az elszakadt Felvidék sajátosan a magáénak érez, aki számára kiapadhatatlan erőforrás. Több cikk idézi emelkét és érdekes új adatokat kapunk Szijj Bálinttól.

A testes kötetben gazdagon változik vers és próza. A sok régi, ismerős név mellett alig néhány új: a Felvidék írói gárdája kezd kialakulni, határozott formát ölteni. Ma már alig szorulunk rá — mint még néhány évvel ezelőtt —, hogy *egy* novellából, *egy* versből következtessünk szerzőjének tehetségére. Alig van köztük, aki az elmúlt években ne tárta volna elének önálló kötetben költői termését. A Felvidéknek ma már eleven irodalma van. Élén áll Mécs László, akinek költészete rövidesen az egyetemes magyarság köz-

kincese lett. Főlöszlegés róla itt, szűk keretek közt beszélni, amikor második kötete nemrég hagyta el a sajtót és amikor első kötetének második kiadását rövidesen vesszük. Sok költeménnyel szerepel Övedi László, akinek költészete jelentékenyen fejlődött: élményekben mélyült, kifejezési eszközökben gazdagodott. — Várakozásra jogosít az ifjú Tamás Lajos: önálló utakon jár és magába mélyed.

A prózaírók még mindig félve kerülnek a ma problémáit. Az erős tehetségű Tamás Mihály próbálkozik meg vele és humora könnyvet fakaszt. A többiek vagy a történelmi múlt, vagy a mesék világába menekülnek. Érdekes jelenség, hogy szokatlanul nagy az olyan elbeszélések száma, melyek tárgyukat a nép életéből veszik. Érdekes, de érthető. A városok élete évről-évre idegebb lesz, a falu változatlanul megmarad magyarnak. Különösen jól esik Toma István írását olvasni: közvetlen közelből nézi a népet, nem takarja hibáit, de nem is torzítja; nem idealizálja, de szereti.

Ha elolvassuk ezt a kötetet és meg akarjuk belőle magunknak formálni a felvidéki magyarság kultúráját, a sorok mögé kell néznünk. Itt csak mozaikdarabkákat kapunk, melyeket előbb össze kell illesztgetnünk. S ilyen mozaikdarabkákból áll a felvidéki magyarság élete is, nem kovácsolódott még a történelmi hivatásérzet egységébe. Az elszakadás után összetorlódo problémák káoszából még nem alakult ki minden ellentétet áthidaló világkép. De az élet forrong, az erők találkoznak, valami kialakulóban van. A felpezdülő irodalmi élet gazdagsága máris repesztgeti az évenként egyszer megjelenő almanach szűk kereteit, nem elégszik meg a napilapok efemer rovataival; a régóta tervezett, sokáig vajudó folyóirat megszületésre vár.

Erdély irodalmi helyzete sokkal kedvezőbb. Ez különösen szembe-tűnővé válik, ha a két almanachot egymásután olvassuk. A Felvidéknek nincs önálló eredeti hagyománya, sem irodalmi, sem történelmi, melyre támaszkodhatnánk, melyből erőt meríthetne. Nincsen a történelmi fejlődés folyamán kialakult természetes és szellemi központja. Pozsony

és Kassa küzd a hegemoniáért, az egyik a szélső nyugaton, a másik a szélső keleten. Világnézetek állnak egymással szemben, melyeket még nem békített meg a közös tragikum, a közös elhivatottság összekötő érzése. (Mecs László költészete az első jelenség, mely egybekapcsol minden magyart Munkáctól Prágáig s így nemcsak irodalmi, hanem irodalom-politikai jelentősége is biztató távlatokat nyit.)

Erdélyben már századok óta minden szál Kolozsvártól fut össze. Ezen az elszakadás sem változtatott, mely Erdélyhez kapcsolta Nagyváradot, Aradot, Temesvárt. Irodalmi folyóirata, a Pásztortűz, átélte minden vihart s most megerősödve irányítja az erdélyi irodalmi életet. Köréje oly nevek csoportosulnak, mint Áprily Lajos, Reményik Sándor, György Lajos, Gyallay Domokos, R. Berde Mária, Walter Gyula stb. Ez a gárda most, hatévi nehéz, önfeláldozó küszködés után elérkezettnek látta az időt, hogy egy percre megálljon és visszatekintsen a megtett útra. A Pásztortűz Almanach — melyet folyóiratunk „Erdélyi irodalom” rovata részletesebben ismert — nem egyszerű irodalmi olvasmány, hanem történelmi dokumentum. Szeretettel és megértéssel összeválogatott cikkei minden részletre kiterjedően hű tükörképet adják az egyetemes erdélyi magyar kultúréletnek. Elmélyedő tájékoztatást kapunk Erdély magyar politikai életéről, közoktatásáról, egyházainak kultúrküzdemeiről, irodalmáról, művészetéről, sajtójáról, tudományos életéről. Ezekről a cikkekről nem lehet írni, ezeket olvasni kell. Olvasnia minden magyarnak, aki szereti fáját, aki csüggedt és hinni akar. Erdély magyarsága a legnehezebb hat esztendő után, mely telve volt alattomos és nyílt üldözéssel, erőszakos elnyomással, erősebben áll előttünk, mint valaha és mindenekelőtt nem veszette el hitét és akarateréjét. Az Almanach tanúbizonyosság arra, hogy világosan érzi történelmi hivatását az egyetemes magyar kultúra szolgálatában és ezen hivatás terheit vállalja. Tudja, hogy nem napi, hanem kultúrpolitikát kell üznie, hogy fennmaradhason. Ezért ragaszkodik iskoláihoz és egyházainak ősi jogaihoz. Ezért hoz

meg minden áldozatot, hogy irodalmát kifejelessze. A vallásszabadság ősi hónapán a felekezetek testvéreket nyújtanak egymásnak a közös harcban, mint egykor Bethlen és Pázmány. Minden törekvés egy központi eredőben fut össze és minden ellentét csak látszólagos.

Nagy erőforrás ez a könyv az egész magyarság számára. Olyan erőforrás azonban, mely kötelez. Munkára kötelez.

És útmutatás az elszakadt magyarság számára. Talán egy lépés azon az úton, mely a trianoni határon túl élő magyarság összefogására vezet. Hiszen a harcuk közös.

Farkas Gyula.

Napjaink költői terméséből. A Parnasszus környékén túristáskodó fiatalok nem is sejtik, hogy rosszmájúaknak tartott kritikusaik mily szeretettel nézik kirándulásaikat s mily önzetlenül segítenék őket céljaik megközelítésében. Mikor a magasba indulót fölkészültségének hiányaira figyelmeztetik, voltaképpen csak meg akarják óvni a hiábavaló fáradságtól. De sajnos, az ifjúság bizalmatlan, s innen a sok baleset. Pedig egy kis józansággal beláthatnák, hogy kellő fölszerelés nélkül keserű csalódás a kísérlet vége. A szépség oltára elé nem lehet csinált virágokat szórni...

Dóza Dániel verseinek (*Aldozatok*. Bercsenyi Tibor rajzaival.) három főindítéka a hazafiérés, szerelem és önszemlélet. Az elsőtől sugallt darabokban, mikor a szerző kemélt apostrofálja s a Rab magyarokhoz vagy a végek lantosához fordul, de egyebütt is, nemzeti sorsunk keservei szólnak meg a vágy, dac és biztatás hangján. Ennek tompítottsága inkább a helyzettel számot vető önuralomból mint kishitűségből ered. „A mi mátkaságunk” c. sorozatának kedvességét növeli a teljesülésre váró érzés vallomásszerű ösztönösége, mely az ihletalap tisztaságánál fogva még rapszódikusabb megnyilatkozásában sem távolodik el forrásától. A versek harmadik csoportja (Harcban az étellel) magába mélyedő lelkeség visszhangja, melyből manapság szokatlan szerénységgel bontakozik ki egy eszményiségért dobogó szív egyszerű világa. Stílus és verselés a kötet többi részéhez hason-

lón napjaink lírájával tart rokonságot, de több mérséklettel, mint egynemű újabb költőknél tapasztalható.

Ifjabb Répás János (*Az én utam*. Versek. Jászberény.) hevülékénysége a formakeresés útján bolyong. A szerzőnek bizonyára vannak élményei, ez egyes strófaiból ki is tűnik, de mondanivalója még igen nehézkesen ölt szárnyat s ezért kevésbé hat. Előszava szerint „a szépért hevülő lelke vezérelte”. Mivel ő mondja, így is van; de jobb lenne, ha az olvasó ezt maga állapítaná meg. Valamely újabb verseskönyve talán majd erre is módot nyújt.

Szabó Kálmán *Kínok útján* (Idegen igában. Baja.) c. kötete meghatóan érdekes igazolása az irodalom és a közállapotok kapcsolatának. Néhány verse már felírásával (Oláh iga alatt; Bolsevizmus; Repatriálók; Tisztviselő-tragédia stb.) tájékoztat, hogy miféle indíték hozta létre. A megszállott területek magyarságának elfojtott zokogása tör át az egyszerű sorokon, melyeknek formai igénytelensége a hatás forrásául a tartalmi részt jelöli meg. A véres élmények jeremiádszerű siralmaiban nemzeti énekeink foszlányai is fölföltüedeznek bizonyosságul a szerző hitének, mely szerint „az elnyomott nép kedélye a sejtelmekben él”.

Szenes Erzsí *Selyemgombolyag* (Kassa) c. könyvében egy leánylélek finom rezdülései kelnek szárnyra. A ciklikus csoportosítású versek (Selyemgombolyag; Úton; Magányban) egyes darabjai olykor himnikus lendületű, helyenként fátyolozott megszólalásai a nagytratóró becsvágnak, mely ifjúságot és üdeséget óhajt maga köré lehelni és „derüövbé akarja fordítani a föld tengelyét”. A küzdelemre kész akarat erősebb hangjai mellől nem hiányoznak ugyan a női sors aggodalmas kérdései sem, de egyszerűségükben épp oly rokonszenvesen hatnak, akárcsak a kis kötet szerelmi énekei, melyek költőiségének csak hasznára van az élményszerűséget sejtető áhitatos tartózkodás. A szabad ritmusú sorok stílris elemei között akad elírás is (A fejedet *me*glengeted még egyszer felém), egészen véve azonban az olvasó bizalommal várhatja a mostani kísérlet folytatását.

Baros Gyula.